

7 *slovenskih* LJUDSKIH JUNAKOV

Zbirka
SPOMINČICE

7 SLOVENSКИH LJUDSKIИH JUNAKOV

Zbrali in uredili:
Dušica Kunaver, Igor Ribič in Brigita Lipovšek

Ilustracije in oprema:
Igor Ribič in Andrej Potrč

Založba:
Imprimo d.o.o.

Tisk:
Potens, d.o.o., Ljubljana, 2007

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398.2(497.4)

SEDEM

7 slovenskih ljudskih junakov / [zbrali in uredili Igor Ribič,
Dušica Kunaver, Brigita Lipovšek ; ilustracije Igor Ribič s
sodelavci]. - Ljubljana : Imprimo, 2007. - (Zbirka Spominčice /
Imprimo)

ISBN 978-961-92205-0-4

I. Ribič Igor
234988800

SPOMINČICE

SLOVENSКИH LJUDSKИH JUNAKOV

KRALJICA VIDA	4
<i>Časi Hunov (5. stoletje)</i> <i>Aran Aškerc: Anla in slovenska kraljica, Beneški časopis Dom (15. 9. 2005)</i>	
KRALJ SAMO	8
<i>Karantanja in vseslovenska zveza (7. stoletje) • Josip Gruden: Zgodovina Slovencev (1913)</i>	
JEGRIČEVA MARINCA	12
<i>Zmaga krščanstva nad poganstvom, a vera v skrivnostna bitja živi dalje (9. stoletje)</i> <i>Malika Pavčič, Pepka Žorž, Alžbina Harej, Rožica Kavčič: Revija Jaslice (1930)</i>	
LOVEC JERMAN	16
<i>Pogum brambovcev v boju proti Turkom • Četudi je uradno ime gorskega prevala</i> <i>Karniško selo, je med domačini še vedno slišati nadi ljudsko ime Jermanova vrata.</i> <i>Janez Trdina: Zbrano delo IV. (1958)</i>	
PETER KLEPEC	20
<i>Domači junak dokončno prežene Turke</i> <i>Franco Besk: Peter Klepec (1978) • Franček Bohanec: Slovenska ljudska pripoved (1966)</i>	
MIKLOVA ZALA	24
<i>Čas turskih vpadov in odganjanje naših ljudi v suženjstvo (15. –17. stoletje)</i> <i>Jakob Kelemina: Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva (1997)</i>	
KRALJ MATJAŽ	28
<i>Speči kralj se bo prebudil in prinesel zlate čase</i> <i>Vinko Moškerdorfer: Koruške pripovedke (1972)</i> <i>Janez Menart: Srbskojevske priloge in balade (1990)</i>	

KRALJICA VIDA

VDOLINI REKE NADIŽE je v davnih dneh vladala slovenska kraljica, lepa in dobra Vida. Ljudje so jo spoštovali in jo imeli radi, ker je bila dobrosrčna in je rada pomagala revežem. Ko je kraljica Vida zvedela, da se Nadiški dolini približujejo divji Huni pod vodstvom strašnega Atila, je zbrala vse ljudi iz svoje doline in jih peljala v skrivališče v Landarski jami. Ta skrita in težko dostopna jama je od davnih dni dajala človeku varno zavetje. Kraljica Vida in njeni ljudje so v Landarsko jamo prinesli vodo, pšenico, možnar za mletje pšenice in peč za peko kruha.

Ko je Atila s svojimi pajdaši pridirjal v Nadiško dolino, se je čudil, ko je našel vasi prazne. Huni so iskali prebivalce teh vasi in nekega dne odkrili jamo sredi navpične pečine. Pridrli so pod jamo in spoznali, da do jame visoko v skalah ne morejo, zato so se odločili, da njene prebivalce izstradajo. Minevali so dnevi, a Huni se niso ganili izpod vznožja pečine. Kraljica Vida je spoznala, da se s svojim ljudstvom Atili ne bo več mogla dolgo upirati. Hrane skoraj niso več imeli. Odločila se je za nenavadno dejanje. Zgrabila je zadnji mernik pšenice, ki so ga še imeli v jami, in začela z zrnjem obmetavati hunske jezdece v dolini pod jamo.

»Preštajte zrnje, ki vam ga mečem iz te vreče! Toliko vreč žita še hranimo v jami!« je zavpila.

Ko je Atila slišal njene besede, je s svojimi divjimi jezdecami odvihral izpod Landarske jame, še prej pa, pravi legenda, je dvakrat zalajal kot pes. Tako je pogumna in pametna slovenska kraljica Vida rešila svoje ljudstvo pred divjimi napadalci.

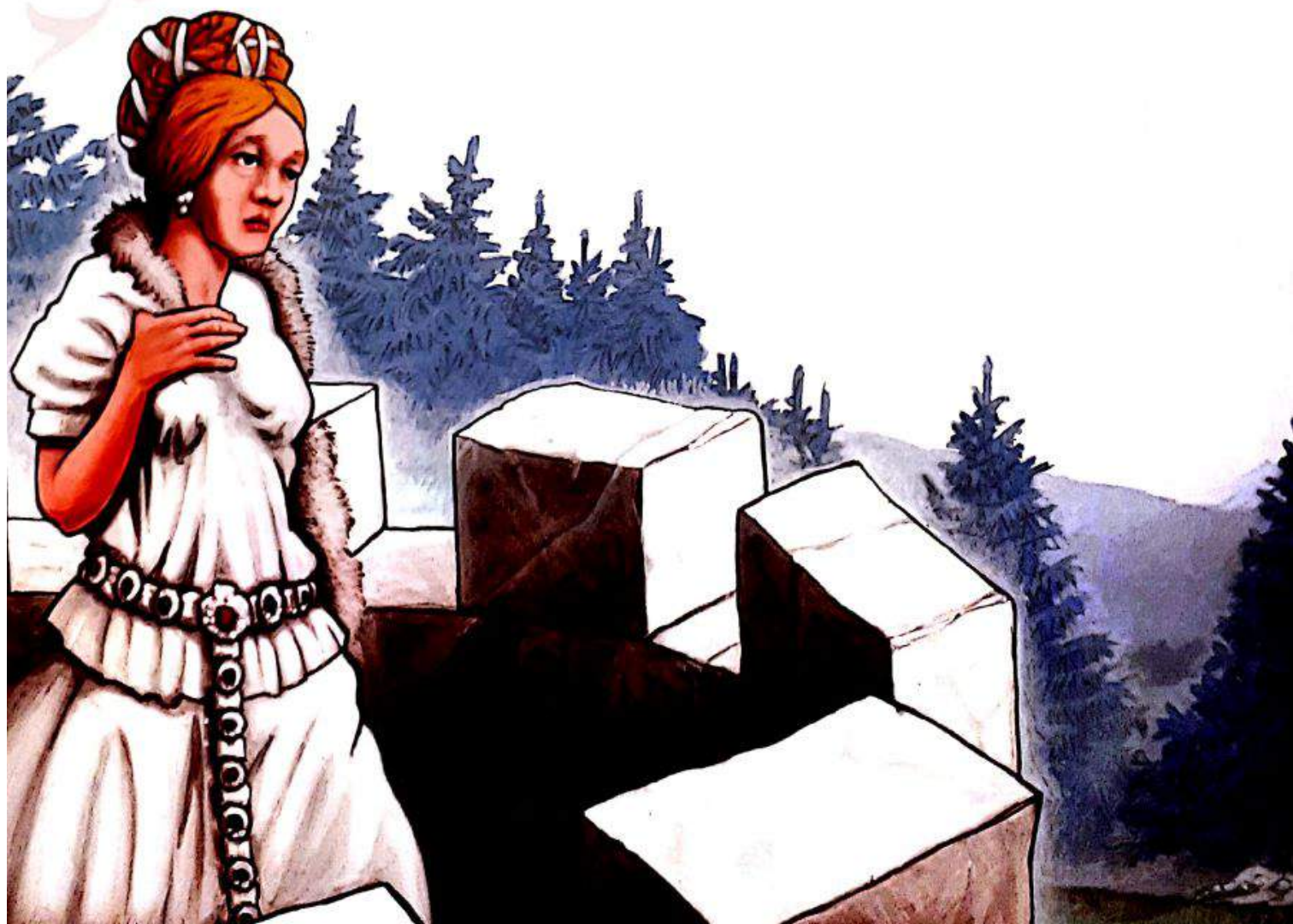

Vendar hunska nevarnost za dolino Nadiže s tem ni minila. Atila se je s svojimi krdeci jezdecev usmeril proti Čedadu. Drveli so skozi opustošene vasi in se ustavili na hribu pod goro Karkoš. Tu je Atila ukazal zgraditi velik grad. Utaboril se je v njem in iz njega pošiljal svoje pajdaše ropat po okolici. Kraljica Vida je vedela, da s silo Atilovega gradu ne bodo mogli zavzeti. Zbrala je svoje ljudi, da bi se z njimi posvetovala. Na tem posvetu je pred kraljico stopil pastir Matevž.

»Atila je hudič v človeški podobi in hudiča se da pregnati le z božjo pomočjo,« je dejal. In nadaljeval: »Nad Karkošem je Stara gora, na njej je kapelica svetega Mihaela. Njega moramo prositi, da nam pomaga pregnati Atilo.«

Matevžev predlog so vsi sprejeli. Skupaj s kraljico in s svojimi kozami so pastirji odšli na Staro goro. Na vrhu gore se je tako zbrala množica pastirjev in na tisoče njihovih koz – bilo jih je več kot Atilovih vojakov.

Tri dni in tri noči so pastirji prosili svetega Mihaela, naj jim pomaga pregnati Atilo s Karkoša. Četrto noč je pastir Matevž ukazal pastirjem, naj vsaki kozi med roge pritrdijo lučko, in dodal, da mora vsak pastir vzeti v roke vile in sekiro in se postaviti v vrsto za kozami. Ko je bilo vse pripravljeno,

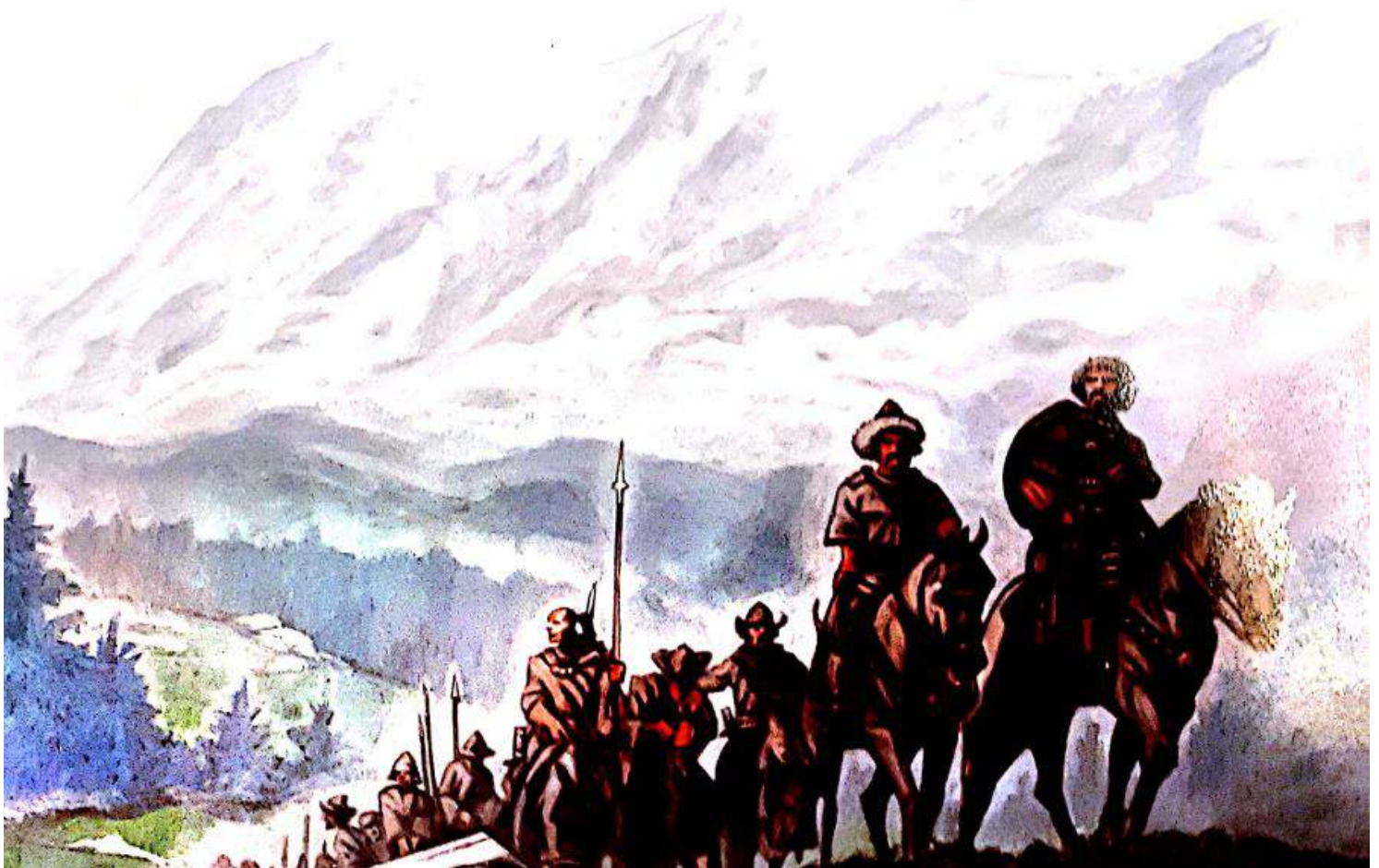

se je pastir Matevž postavil na čelo pastirjev in koz in se pognal v dir proti Karkošu. Za njim je drla množica pastirjev in tisoči njihovih koz z lučkami med rogovi.

V gradu pod goro Karkoš so tedaj ravno večerjali, le straža je hodila po grajskih okopih. Ko so stražarji zagledali nepregledno množico švigajočih luči, so se silno prestrašili. V temi niso videli drugega kot razsvetljene kozje rogove. Za njimi so se v soju luči svetile vile in sekire. Prestrašeni stražarji so hiteli Atili poročat, da se gradu bližajo sovražniki, ki imajo rogove.

Atila je planil h grajskemu oknu. Videl je tisoče luči v gozdu, pri vsaki lučki je videl dva rogova. Tako se je prestrašil, da je trikrat zalajal in začel tako glasno tuliti, da je odmevalo po vsej dolini Nadiže. Atilovo lajanje in kričanje je tako prestrašilo koze, da so zbežljale. Divjale so po gozdu kot nore. Bilo je kot v peklju. Atila in njegovi pajdaši so zbežali z gradu. Mislili so, da je nadnje prišla armada rogatih vojakov. Niti slutil niso, da to armado sestavljajo slovenski pastirji s svojimi kozami.

Prebivalci lepe Nadiške doline so spet svobodno zadihali in spet so živeli v miru pod varnim vodstvom svoje pametne in dobre kraljice Vide.

KRALJ SAMO

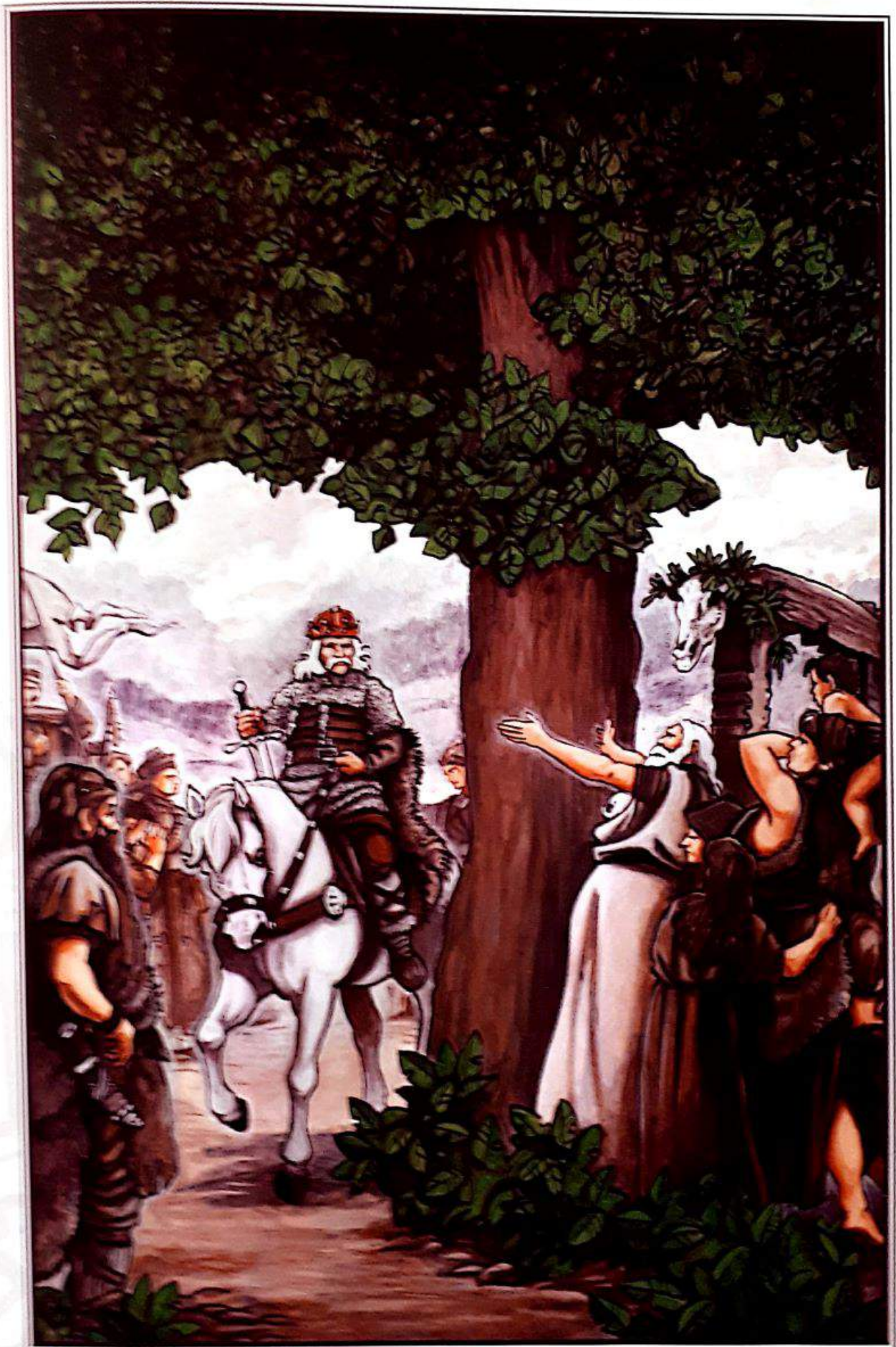

NAŠI SLOVANSKI PREDNIKI so zemljo orali z lesenim plugom, z drevesno rogovilo. Sejali so rž, proso, bob in lan. Iz lanu so izdelovali obleko. Posodo so izdelovali iz lesa, kamna in gline. Poznali so tudi že čebelarstvo. Najljubša pijača jim je bila medica. Gozdovi, polja, travniki, pašniki in potoki so bili skupna last. Gradili so preproste utrdbe, ki so jih imenovali gradišča. V času nevarnosti so se zatekali v ta gradišča, v mirnem času pa so tam zamenjavali blago. Častili so naravo in verjeli, da je vse dogajanje v naravi delo dobrih in manj dobrih bogov in hudih besov ter drugih nadnaravnih bitij.

V nemirnih časih preseljevanja narodov so divja ljudstva preplavljala Evropo. Če so se Slovani hoteli upreti svojim sosedom, bojevitim Obrom, ki so živeli v Panonski nižini, so morali združiti vse svoje moči.

Kralj Samo je prvi in doslej edini vodja, ki je pod svojo oblastjo združil vsa slovanska plemena od Baltika do Jadrana. To se je zgodilo leta 623. Kot vodja vseh združenih slovanskih sil je napadel Obre in jih premagal. Ta velik uspeh je Slovane poučil, da je le v slogi moč, zato so tudi po tej slavni zmagi ostali pod Samovim modrim vodstvom. Kralj Samo je obdržal vrhovno oblast in vladal združenim Slovanom celih 35 let (623-658). Le malo vemo o tem izrednem možu naše zgodovine. Vemo le to, da je imel svoje središče v Karantaciji, na današnjem Koroškem. Karantanijo so z vseh strani varovale gore. Močna Sameva država je bila vsem Slovanom mogočna varuhinja proti Obrom na vzhodu in Frankom na zahodu.

Frankovski kralj Dagobert je s Samom sklenil trgovinsko zvezo. Frankovski trgovci so nato začeli prihajati na slovansko ozemlje in tu prodajati svoje blago. Kralj Samo pa je počasi spoznal, da ti frankovski trgovci v resnici niso zgolj trgovci, ampak tudi Dagobertovi ogleduhi, ki so prišli v njegovo deželo zato, da bi pripravili pot Dagobertovi vojski. Slovani so zato te trgovce napadli in jim zaplenili njihovo blago. To je sprožilo spor med Dagobertom in Samom. Dagobert je poslal k Samu svojega odposlanca z imenom Siharij, a užaljeni Samo ga ni hotel sprejeti. Ni mu dovolil niti vstopa v svoj dvor. Zviti Siharij pa se je oblekel v slovansko obleko, pritihotapil se je na Samov dvor in z zvijačo mu je uspelo stopiti pred kralja.

Siharij je razložil kralju Samu Dagobertove zahteve. Kralj Samo naj bi kaznoval napadalce na Dagobertove trgovce in dal odškodnino za odvzeto blago. Kralj Samo te Dagobertove zahteve ni hotel sprejeti, dovolil pa je, da bi ustanovili sodišče, ki bi razsodilo ta spor in tudi morebitne prihodnje podobne spore. Neprevidni Siharij pa je nato začel kralju Samu groziti in zahtevati, naj se on in njegovo ljudstvo pokorita kralju Dagobertu. Izkušeni in modri kralj Samo mu je mirno odgovoril: »Saj smo na uslugo Dagobertu, mi in naša zemlja, če le hoče z nami v prijaznosti živeti!«

Na te prijazne besede je Samo dobil usoden Siharijev odgovor: »Ni mogoče živeti v prijateljski zvezi s poganskimi psi!«

Po teh besedah so Siharija vrgli iz Samovega dvora.

Ko se je Siharij vrnil h kralju Dagobertu in mu povedal, kaj se je zgodilo, je Dagobert zbral vojsko in pridobil tudi Langobarde, da so se mu pridružili v vojni proti Samovim Slovanom. Tudi Slovani so se pripravili na boj.

Langobardi so na jugu premagali Slovane. Glavna bitka pa se je bila leta 631 s kraljem Dagobertom pri Vogastigradu. Kralj Samo je zbral veliko vojsko. Tri dni je trajala bitka. Končala se je z zmago Slovanov. Kralj Dagobert je moral zbežati z bojišča in dokler je bil kralj Samo živ, ni nikdar več tvegala napada na njegovo državo.

Čeprav je Samova država po njegovi smrti razpadla, je vendar imela trajen pomen za vse Slovane. Rešila jih je obrskega jarma in jih dvignila na višjo raven življenja. V ljudskem spominu vseh slovanskih narodov je kralj Samo ostal kot svetla osebnost svobodne skupne preteklosti. Če bi Slovani ohranili enotnost iz Samovega časa, bi bila zgodovina Evrope zelo drugačna.

JEGRIČEVA MARINCA

LOKEV JE VAS NA KRASU. Na koncu te vasi je pred tisoč leti stala Jegričeva hiša. V njej je živela revna, dobra, skrbna žena, Jegričeva mati s hčerko Marinco. Nekega dne sta šli obe v gozd nabirat dračje. Prišli sta do jame Vilenice, v kateri so takrat živele vile. Danes je ob vhodu v to jamo gmajna, v tistih časih pa so tam rasla velika mogočna drevesa. Pod veliko lipo sta Marinca in njena mati zagledali tri vile. Bile so čudovito lepe. Imele so dolge zlate lase, ki so jim segale skoraj do tal. Ena od vil je ukazujoče rekla Jegričevi materi: »Mati, danes leto boste pripeljali svojo hčer prav na to mesto. Odpeljale jo bomo s seboj.«

Obupana mati je jokala noč in dan, a vedela je, da gorje tistemu, ki vil ne bi ubogal. Marinca je tolažila svojo dobro mater, a tudi sama se je bala dne, ko jo bo morala zapustiti.

Minilo je leto in Jegričeva mati je peljala Marinco k lipi v gozdu. Tam so že čakale vile in odpeljale so deklico v jamo Vilenico, Jegričeva mati pa je odšla domov, se zaprla v svojo borno kočo in ni je bilo več na spregled. Marinca je v Vilenici občudovala podzemne dvorane, kjer se je vse lesketalo. Vilenica je tedaj imela trideset soban. Marinca je dobila nalogo pomivati, pometati in kuhati. Imenitno se ji je godilo. Jedla in pila je, kolikor je hotela, in poslušala je vile, ki so prelepo prepevale. Vendar, četudi je bilo Marinci v Vilenici lepo, je pogrešala svojo ljubo mamo, ki jo je imela mnogo rajši kot vse dobrote in lepote Vilenice. Vile so kmalu spoznale, da jih Marinca ne mara, zato so se odločile, da se je bodo znebile. Nekega večera so ji rekle: »Marinca, jutri zjutraj pojdeš na Gradišče in nam od tam prineseš tri pomaranče!«

Naslednjega dne so vile odpeljale Marinco na bližnji hrib in ji od tam pokazale grad, ki je stal na hribu Gradišče, nad krajem, kjer je danes vas Prelože. Deklica je vedela, da je dobila težko nalogo, zato je vso pot jokala. V gozdu je srečala starega moža.

»Zakaj jočeš, deklica?« jo je vprašal prijazni starec.

Ko mu je povedala, kakšna naloga jo čaka, ji je starec dejal: »Tu imaš pet reči, Marinca. Vzemi jih, ker jih boš še danes potrebovala.«

Dal ji je nekaj žeblicev, stekleničko olja, košček kruha, metlo in vrv. Deklica se mu je lepo zahvalila in odhitela po poti naprej. Prišla je do gradu in se ustavila pred velikim grajskim jarkom. Prek njega je bil položen most, a bil je star in trhel. Marinca je vzela žeblice in kamen ter desko za desko čvrsto pribila in varno prišla čez popravljeni most. Prišla je do železnih vrat z zarjavelimi zapahi. Z oljem, ki ji ga je dal starec, je namazala zapah in z lahkoto odprla grajska vrata. Za vrati je Marinco napadla množica sestradanih psov, a deklica je hitro segla v košek in zagnala mednje kruh, ki ji ga je dal dobri starec. Psi so planili na kruh, Marinca pa je medtem nadaljevala pot do velikega grajskega dvorišča. Tam je stara žena s koncem svojega krila pometala dvorišče. Marinca je stekla k njej in ji dala metlo. Na naslednjem dvorišču je videla staro, ubogo ženo, ki se je trudila, da bi iz vodnjaka izvlekla vodo. Ni imela vrvi. Marinca ji je ponudila vrv. Privezali sta jo na vedro in zlahka sta izvlekli vodo iz vodnjaka. Marinca je tekla naprej in našla stopnišče, ki je vodilo do velike sobane, kjer je videla dremajočo starko. Na zlatem krožniku poleg nje so bile tri pomaranče. Marinca se je tiho priplazila do pomaranč, jih zgrabila in zbežala. V tistem trenutku pa se je starka zbudila in zavpila ženi pri vodnjaku:

»Ustavi jo! Ukradla mi je pomaranče!«

»Tega ne bom storila,« je odvrnila žena, »ta deklica mi je pomagala.« Medtem je Marinca pritekla do žene z metlo.

»Ubij tatico!« ji je vpila razjarjena starka.

»Ne, ne bom,« je odgovorila žena, »hvaležna sem tej deklici.«

»Raztrgajte tatico!« je starka kričala psom ob grajskih vratih.

»Ne, ne bomo!« so bevskali psi. »Dala nam je kruha.«

»Vrata, zaprite se! Zaloputnite se!« je rjovela stara graščakinja.

»Ne, ne!« so zaškripala vrata. Medtem je bila Marinca že pri mostu.

»Most, poderi se in vrzi tatico v prepad!«

»Ne bom,« je zagrmel most, »razmajan sem bil, a ta deklica me je popravila.«

Graščakinja ni mogla več preprečiti njenega bega in Marinca je bila rešena. Prihitela je v Vilenico in dala vilam tri pomaranče. Vile so se čudile, da se je Marinca živa in zdrava vrnila z gradu. Bile so zelo zadovoljne in so Marince vprašale, kaj si želi za plačilo.

»K materi bi se rada vrnila!« je zaprosila deklica.

Vile so njeno prošnjo uslišale. Dale so ji veliko dragocenih daril in še tisti dan je Marinca objela svojo mamo in srečno sta odtlej živeli do konca svojih dni.

LOVEC JERMAN

TURŠKI PAŠA ABDALA je na enem svojih divjih pohodov po naših krajih s svojimi konjeniki preplaval tudi Koroško. Ker ni dobil dovolj plena, se je odločil, da bo oblegal Celovec, kamor so se zatekli prebivalci vse Koroške. Poveljnik Celovca je bil sposoben in pogumen plemič, ki ga je ljudstvo imenovalo Golobek, skoraj gotovo pa je to bil Gallenberg, lastnik Starega gradu nad Kamnikom.

Pod njegovim vodstvom so Celovčani uspešno odbijali napade Turkov. Abdala je začel izgubljati potrpljenje.

»Če ne moremo zavzeti Celovca z bojem, pa poskusimo z zvijačo,« so mu svetovali njegovi svetovalci.

Abdala je poslal svoje ovaduhe po deželi in kmalu so izvedeli, da ima Golobek zelo častihlepnega sina, Enrika po imenu. Bil je zelo užaljen, ker je cesar zaupal poveljstvo mesta njegovemu očetu in ne njemu. Ko so mu turški odposlanci ponudili kup denarja in visoke časti v turški vojski, se je odločil, da bo sodeloval s Turki.

»Imaš morda načrt, kako naj pridemo v mesto?« so ga spraševali Turki.

»Da, imam,« je odgovoril Enrik. »Naročite svojemu poveljniku, naj zaenkrat navidezno umakne svoje čete izpred mestnega obzidja in naj čaka na moja nadaljnja navodila.«

Enrik je nato podkupil ogleduhe svojega očeta, da so Golobeku prinesli novico, da so se Turki usmerili proti Kamniku. Ko je Golobek to izvedel, je takoj zbral brambovce in hitel z njimi prek gora v pomoč svojemu mestu Kamniku. V Celovcu je pustil le majhno posadko. Na poti proti Kamniku se je Golobekov sin nenadoma izgubil. Časa ni bilo, zato je zaskrbljeni oče s svojimi soborci nadaljeval pot proti Kamniku. Ko so prišli do Velesovega, so vsi osupli izvedeli, da o Turkih v teh krajih ni ne duha ne sluha. Golobek je spoznal, da je nasedel zvijači in izdaji in da je zapustil Koroško v trenutku največje nevarnosti. Na milost in nemilost je prepustil deželo divjemu sovražniku. Ob tej strašni resnici se je mrtev zrušil na tla. Zadel ga je srčna kap.

Brambovci v obupu niso vedeli, kaj naj storijo. Če bi se vračali v Celovec po isti poti, kot so prišli, bi to trajalo dva do tri dni. Za celovškimi mestnim obzidjem so pustili svoje žene, otroke, očete, brate. Kako naj hitro pridejo v Celovec, da ne bo prepozno? V tistem trenutku je pred brambovce stopil izkušeni kamniški lovec, Jerman po imenu.

»Pokazal vam bom pot preko gora. Vodil vas bom po nevarni poti, a tako bomo najhitreje prišli na Koroško,« jim je obljubil.

»Slediti morate mojemu koraku, pomagati morate drug drugemu in hoditi morate tiho in previdno!«

»Vse bomo storili, kar boš ukazal, Jerman, le pripelji nas hitro v Celovec,« so obljubljali koroški brambovci. »Če nam danes pomagaš, te naše ljudstvo ne bo nikdar pozabilo!«

Brambovci so tekli za svojim novim vodjem skozi gozd, po soteski, po strmih skalah do mogočnega gorskega prevala med Brano in Planjavo. Ne da bi si odpočili, so tekli naprej, ob prepadih, po strmem pobočju navzdol in pred večerom pritekli do pastirjev, ki so v gozdu skrivali svoje črede pred Turki.

Od njih so brambovci izvedeli, da Celovec še stoji in se še upira Turkom. Novo upanje je napolnilo srca utrujenih mož. Nevarnost, ki je grozila njihovim dragim in njihovi domovini, jim je dajala moč, da so drveli naprej, naprej skozi gozdove, preko pašnikov in polj. Čutili niso ne utrujenosti ne lakote ne žeje, tekli so naprej, naprej proti mestu, čigar usoda je bila v njihovih rokah.

Ko so v daljavi zagledali Celovec, so zasopli borci videli, da je mestno obzidje že imelo vrzeli na več mestih, vendar se je mesto še branilo. Ko so branilci na obzidju zagledali svoje prijatelje, ki so rjoveč in tuleč drli z gora proti mestu, so podvojili svoje moči. Spet združeni so Korošci premagali sovražnika v divjem, krvavem boju. Mesto je bilo rešeno!

Abdala je poskušal zbežati, a ubili so ga na begu. Izdajalec Enrik se je znašel med ujetniki. Da ga rojaki ne bi spoznali kot izdajalca, si je sodil sam.

V boju je padel tudi pogumni kamniški lovec Jerman. A ljudstvo je držalo obljubo. Jerman je dobil veličasten spomenik. Gorski preval, preko katerega je koroške borce vodil Celovcu v pomoč, je dobil ime Jermanova vrata.

PETER KLEPEC

PETER KLEPEC JE BIL DOMA V OSILNICI blizu Čabra. Z materjo sta živela v borni koči. Zemlje nista imela, zato je Petrova mati od jutra do večera delala na polju pri sosedih, a ni mogla toliko zaslužiti, da s Petrom ne bi bila lačna. Njuno edino premočenje je bila koza Rogačka. Peter je bil slaboten, majhen, suh fantič, a bil je srečen. Medtem ko je pasel Rogačko, se je veselo igral s kamenčki ter prepeval in žvižgal na piščalke, ki si jih je sam naredil.

Minevala so leta, Peter je odraščal in prišel je čas, ko je moral od doma. S culo v roki in z žalostjo v srcu je nekega dne mahal v slovo dobri materi, ki je sedaj ostala sama v borni koči. V dolini je Peter našel službo. Postal je pastir pri bogatem kmetu. Od jutra do večera je tekal za kravami in ovcami. A to ni bilo najhuje. Preživljal je grenke ure zaradi svojih tovarišev pastirjev, ki so se norčevali iz njega, ker je bil manjši in slabotnejši od njih. Če jih ni ubogal, so metali vanj kamenje, ga zmerjali in pretepali.

Nekega dne se je Petru izgubila ovca. Prestrašen, truden in obupan je tekal po planini in iskal izgubljeno žival. Visoko v gori je nenadoma obstal. V travi je zagledal čudovito lepo deklico. Spala je. Imela je dolge zlate lase in dolgo belo obleko. Vroče sonce ji je sijalo naravnost na obraz. Peter je v bližnjem grmovju nalomil vej in z njimi naredil zeleno streho nad glavo neznanе speččē deklice. Ni vedel, da je gorska vila. Ko je vila odprla oči, zagledala zeleno streho nad seboj in prestrašenega dečka, ki je molče strmел vanjo, je prijazno spregovorila: »Hvala Peter. Dober fant si. S čim naj ti povrnem tvojo dobroto?«

Osupli Peter je zbral pogum in jo zaprosil: »Rad bi postal močnejši od pastirjev, ki tako grdo ravnaajo z menoj.«

»Pojdi z menoj,« je dejala vila in ga peljala k studencu. Zajela je vodo in mu jo ponudila. Peter je pil iz njene dlani in začutil čudno moč. V bližini je rasla breza. Zagrabil jo je in jo v trenutku izpulil. Vila mu je ponudila še drugi požirek čudodelne vode. Ko ga je popil, je Peter izpulil najbližjo smreko s koreninami vred. Po tretjem požirku je dvignil ogromno skalo, ki je stala poleg studenca in jo zavihтел nad glavo. Presrečni Peter se je želel zahvaliti lepi deklici, a ta se je spremenila v oblak in že je ni bilo več.

Peter je ostal majhen in na videz slaboten kot prej, a sedaj je skrival v sebi nenavadno moč. Našel je ovco in ob povratku k pastirjem veselo in glasno prepeval. Le kaj se je zgodilo? Zakaj mali, vedno preplašeni Peter tako veselo prepeva, so se čudili pastirji.

»Hitro nam prinesi vode!« so mu grobo ukazali.

»Sami pojdite ponjo!« jim je zabrusil Peter.

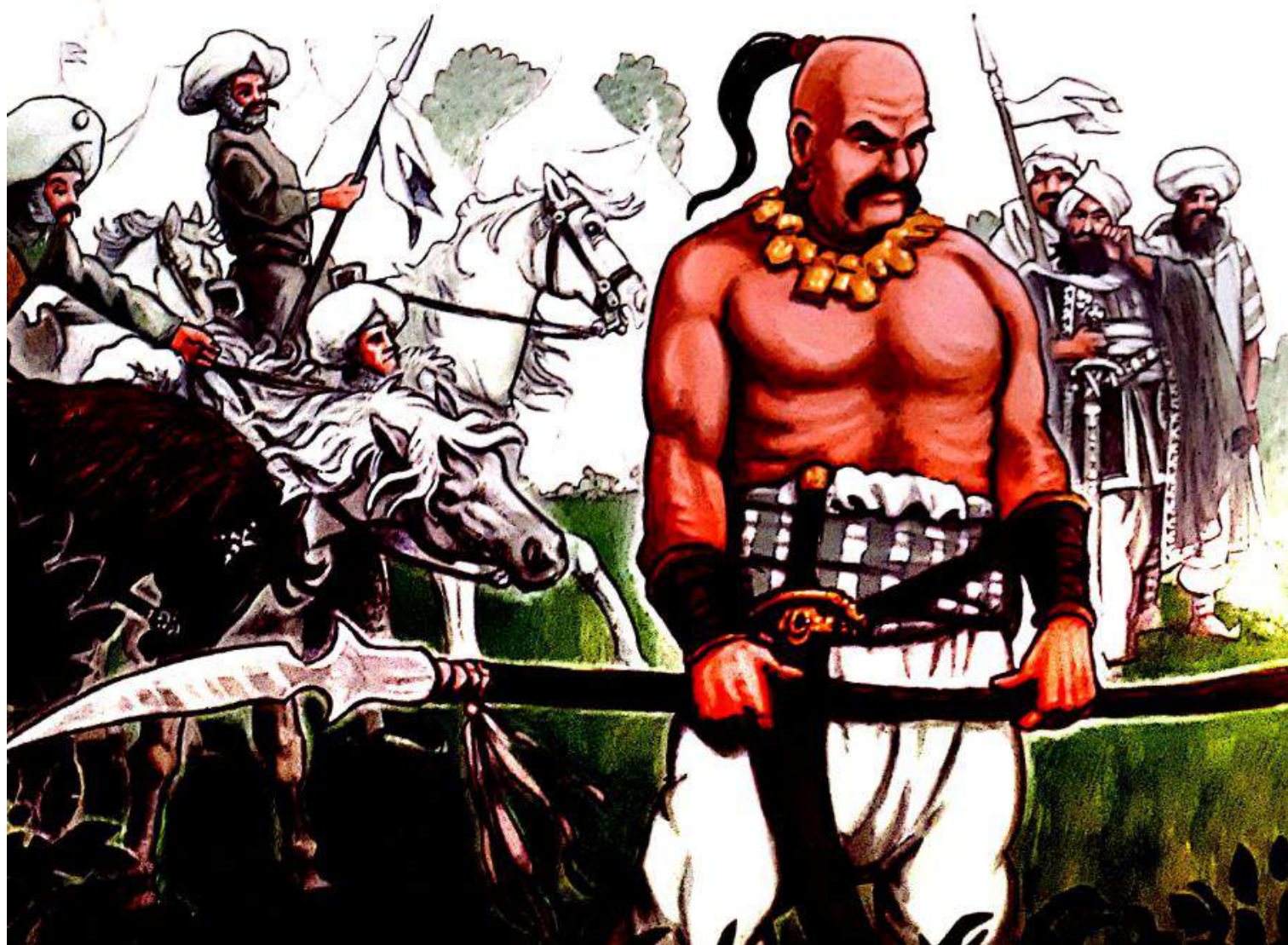
»Kako si drzneš, Klepec! Bi bil rad tepen?« so se razburili pastirji in planili nanj. Peter je pograbil enega od njih in ga zavihtel po zraku. V strahu so se vsi razbežali.

Dobrosrčni Peter se ni hotel maščevati za grobost, ki jo je doživljal od pastirjev, vendar tudi pastir ni hotel več biti. Vrnil se je domov k materi.

»Te je kmet napodil!« ga je prestrašeno vprašala, ko ga je zagledala.

»Ne, jaz sem ga zapustil. Pri vas bom ostal, mati!«

Povedal je materi, kaj se mu je dogodilo. Z močjo, ki jo je sedaj imel, je očistil okolico hiše kamenja, preoral zemljo, posejal žito in z materjo nikdar več nista bila lačna. Mirno in srečno sta živela vse do tistega dne, ko so po deželi zagorele grmade, ki so naznanjale strašno novico: Turki so v deželi! Cesar se je poskušal izogniti spopadu dveh armad in je zato predla-

gal turškemu sultanu, da bi se namesto dveh vojska pomerila le dva borca. Sultan je privolil, saj je imel v svoji armadi nepremagljivega silaka.

Prišel je zadnji večer pred dogovorjenim dnem dvoboja, a cesar še ni našel junaka, ki bi si drznil v boj s turškim velikanom. Ves zaskrbljen je cesar tiho sedel v svoji sobi, ko je na njegova vrata potrkal na videz slaboten mladenič. »Vaše Veličanstvo, Peter Klepec sem, doma iz Osilnice,« je spregovoril fant, »prišel sem se borit s turškim velikanom.« Povedal je cesarju, da ima čudežno moč, ki mu jo je dala gorska vila. Cesarjevi dvorjani, ki tega niso verjeli, so se norčevali iz na videz slabotnega mladeniča, dokler niso vsi osupli videli, kako je v eni roki zdrobil sedem novih konjskih podkev.

Prihodnje jutro je Peter Klepec na bojnem polju čakal turškega silaka. Ta je prišel in s krutim nasmeškom zaničljivo pogledal svojega drobnega nasprotnika. A že medtem, ko sta se rokovala, je Peter zadel velikana tako močno, da je ta obležal in ni več vstal. Razjarjeni sultan je ukazal svoji vojski, naj potepta Petra, a ta je zagrabil najbližje drevo in začel pometati z njim sultanove vojake, dokler niso obležali vsi, ki niso zbežali.

Tako je močni Peter Klepec naklepal Turke, na tešče zjutraj zarana. In Turki od tistega časa niso več prišli na slovensko zemljo.

MIKLOVA ZALA

DO ŠENTJAKOBA V ROŽU na Koroškem so nekega dne na malih hitrih konjih pridrli Turki. Po vrhovih hribov so gorele grmade in naznanjale prihod Turkov, po dolinah pa so gorele vasi. Vaščani Šentjakoba so se zatekli za taborski zid ob cerkvi. Hrabro so se branili, a Turki so bili močnejši in vdrli so v tabor. Med številnimi ujetniki, ki so jih odgnali s seboj, je bila tudi pravkar poročena mlada žena - Miklova Zala. Bila je Serajnikovega rodu, a ker se je njena domačija imenovala »Pri Miklovih«, so jo vaščani imenovali Miklova Zala.

Turki so Zalo odpeljali v Carigrad in jo prodali nekemu paši. Bila je tako lepa, da se je njen gospodar želel poročiti z njo, vendar le pod pogojem, da prestopi v turško vero. Zala ni privolila, zato je živela kot ujetnica v paševi hiši.

Nekega dne je Zala pela pesem v domačem, slovenskem jeziku. Star vrtnar, Korošec, ki je tudi bil ujetnik v paševi hiši, je slišal njeno pesem. V njem se je zbudila želja, da bi še enkrat videl svojo ljubo domovino. Uspelo mu je, da je na samem spregovoril z Zalo, in ona je v njem prepoznala svojega strica, ki so ga Turki odvedli s seboj ob enem svojih prejšnjih vdorov na Koroško.

Zali in njenemu stricu je uspelo zbežati iz paševe hiše in iz Carigrada. Hitela sta proti severu, a nenadoma sta opazila, da ju zasledujejo pesjani. To so bila bitja s človeško podobo, ki so imela samo eno oko sredi čela. Že od daleč so zavohala kristjana in ga izsledila kakor lovski psi zajca.

Begunca sta hitela proti Donavi, tako je Zali svetovala neka dobra stara Turkinja. Hodila sta samo ponoči, podnevi pa sta se skrivala v vodi pod koreninami dreves, ki so rasla ob bregu reke. Na glavo sta si dajala zeleno rušo, da jima pesjani ne bi prišli na sled.

Nekoč sta tako čepela skrita, ko so prihrumeli pesjani in slišala sta jih govoriti:

*»Tu je b'la, tu je ni,
krščanski duh diši!«*

Po dolgem, nevarnem in težkem potovanju sta Zala in njen stric končno zagledala domačo vas. Prispela sta do Šentjakoba. Bila je ravno nedelja. Zala in njen stric sta stala pred cerkvijo. Bila sta strgana, lačna, ostarela in izčrpana – kot dva berača. Gledala sta svate, ki so stopali v cerkev.

Nenadoma je Zala zagledala svojega moža ob strani druge žene. Odvrгла je beraško ruto in zavpila svatom:

»Stojte, gostje! Jaz sem Zala, njegova zakonska žena!«

Po poročnem prstanu je Zalin mož spoznal svojo ženo. Sedem let jo je čakal in se nazadnje odločil, da se spet oženi. Izgubil je upanje, da bo še kdaj videl Zalo.

Namesto poroke z drugo ženo je dočakal vrnitev svoje ljubljene Zale. Slavila sta presrečno snidenje.

KRALJ MATJAŽ

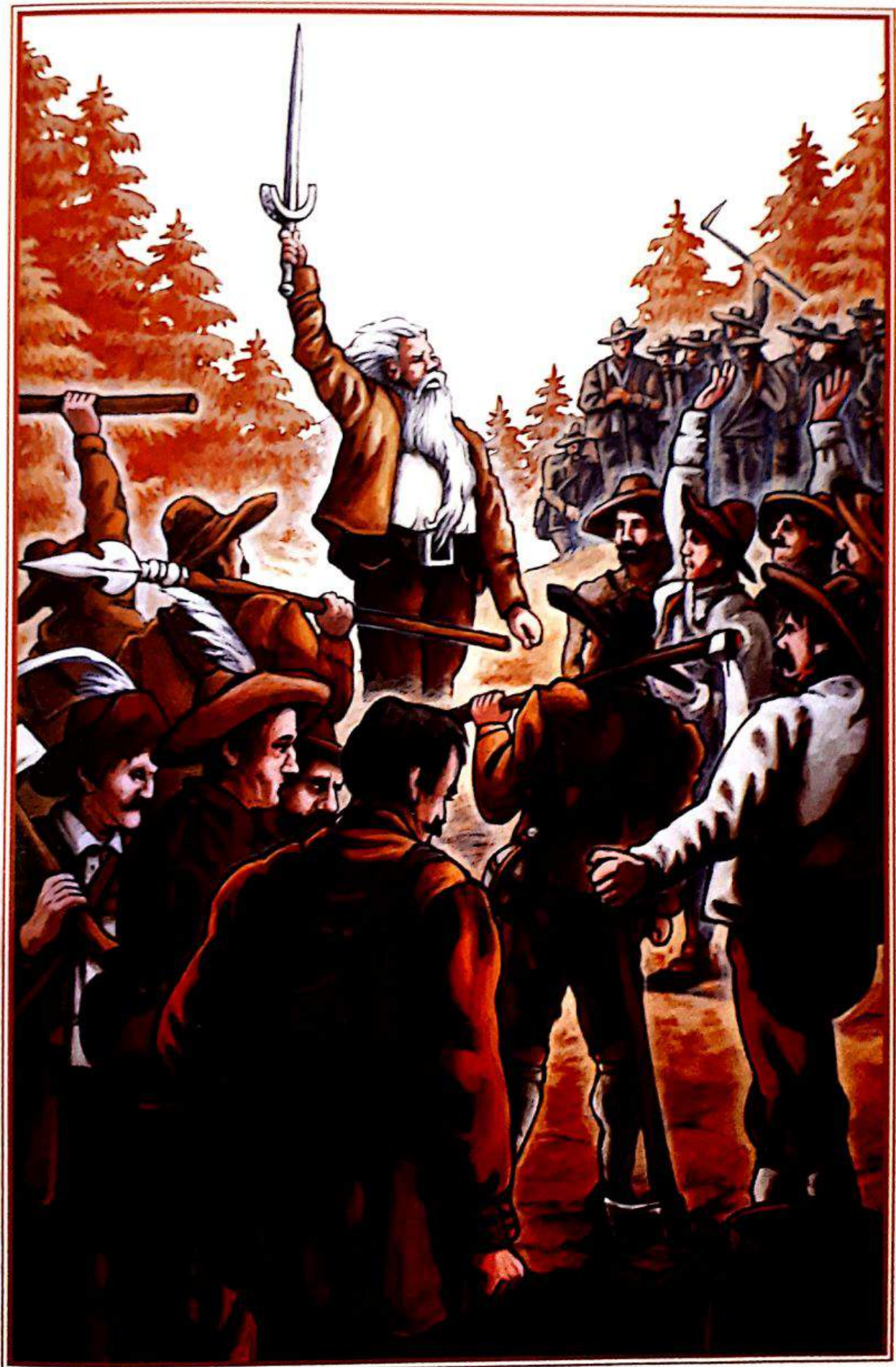

KDO JE BIL KRALJ MATJAŽ, ta dobri, pravični kralj, o katerem slovensko ljudstvo sanja že dolga stoletja? Najverjetneje je, da je bil Kralj Matjaž vodja prvega kmečkega upora v naši deželi. To je bil veliki koroški kmečki punt leta 1478. Kmetje so se združili v kmečko zvezo - »gmajno« - pod vodstvom kmeta, o katerem ne vemo drugega kot to, da mu je bilo ime Matjaž. Pod njegovim vodstvom so koroški kmetje zgrabili za orožje.

A ravno tedaj so v deželo pridrli Turki. Fevdalci so se povezali s Turki in združeni turška in plemiška vojska sta porazili kmečke puntarje. Zadnji borci so se pod Matjaževim vodstvom zatekli v sotesko Ziljice. Tam sta jih obkolili obe vojski. Ostalo jim je le še eno upanje – beg in varno zatočišče, ki naj bi jim ga dala gora Peca ... Legendarni Kralj Matjaž pa naj bi bil še danes živ, enako kot so žive legende o njem:

Kralj Matjaž je bil slovenski kralj, naše gore list. Izbralo si ga je ljudstvo na Gosposvetskem polju. V strmem Krnskem gradu je imel svoj prestol. Bil je dober vladar. V času njegovega vladanja so naši očaki pod košatimi lipami vsak dan rajali. Kralj Matjaž je dajal zlatnike kovati. Drugega denarja sploh imeli niso. Noč in dan so bila odprta vrata Matjaževega gradu in vsak siromak je lahko pri njem našel pravico in zaščito. Takrat so bili na Koroškem zlati časi. Proti mogočnemu Kralju Matjažu so drugi vladarji zbrali veliko vojsko in ga napadli. Matjaž je moral s sto preživelimi junaki v votlino pod goro Peco, ki se mu je sama odprla in ga skrila pred sovražnikom.

Kralj Matjaž je s svojo vojsko v gori Peci zaspal in tam spi še danes. Okrog njega spijo njegovi vojaki in njihovi konji. Kralj Matjaž si z roko podpira glavo, naslonjen je na kamnito mizo. Brada mu raste in se mu ovija okrog kamnite mize. Menda se bo prebudil tedaj, ko se mu bo brada sedemkrat ovila okrog kamnite mize, a to se še ne bo zgodilo tako hitro, ker prej se bodo godile še hude reči. Iz skale, ki zapira vhod v Matjaževo votlino v Peci, bodo Turki napravili korito za napajanje konj. Med južnim in severnim morjem bo krvava vojna. Jahali bodo na železnih konjih, hleb kruha pa bo veljal mošnjo zlata.

Nekaj ljudi je menda videlo spečega Kralja Matjaža. Nek koroški kmet, ki je vozil vino z Ogrskega na Koroško, je na poti skozi Veliko Dobravo na gori zagledal kočico, ki je bila tako pogreznjena v zemljo, da se je videla samo streha. Pred vrati je stal s sabljo opasan junak. Kmet ga je začudeno vprašal: »Kdo pa si ti?«

»Kralj Matjaž sem. Stopi v kočo, da se sam prepričaš,« je odgovoril Kralj Matjaž.

Kmet je moral v koči stopiti Matjažu za hrbet in pogledati prek desne rame skozi okno. Videl je ravno, široko in dolgo polje. Polje je bilo polno oboroženih konjenikov. Ljudje in konji so spali. Ko je kmet znova pogledal skozi okno, je Matjaž narahlo potegnil sabljo iz nožnice. V tem trenutku je oživela vsa vojska. Vojaki so privzdigovali glave in konji so hrzali ter udarjali s kopiti.

Kralj Matjaž je dejal: »Ne bo dolgo, ko vstanem ter potegnem sabljo iz nožnice. Topel veter bo vel tedaj in vdihnil vsemu ljudstvu misel na svobodo. Vse bo prijelo za orožje, kar nosi moško glavo. Staro ali mlado, vse bo hitelo v vojsko, da brani svojo domovino. Sila bo tako huda, da se človek ne bo utegnil preobleči. Vsak bo šel na vojsko s tem, kar bo tedaj nosil na sebi. Če

bo v boju padel komu hleb kruha iz rok, mu bo sosed rekel: »Pusti ga, brat, naj leži; po boju bo dovolj hleba in vsega.« To je videl ta koroški kmet.

Nekega dne se bo Kralj Matjaž zares prebudil in vstal skupaj s svojo vojsko. Tedaj bo pred njegovo votlino zrasla lipa. To se bo zgodilo v neki božični noči. Lipa bo cvetela od polnoči do ene ure tako sladko, da bo napolnila vso okolico s svojim prijetnim vonjem. Samo eno uro bo cvetela, potem pa se bo posušila.

Kralj Matjaž bo tedaj potegnil meč iz nožnice, prebudil svojo vojsko in jo popeljal iz votline v boj. Duh lipovega cvetja bo krepil vojake v boju.

Boj, ki se bo začel na božični večer (24. december), bo trajal do jurjevega (24. april). Tedaj bo Kralj Matjaž dokončno zmagal. Premagal bo vse svoje sovražnike in pregnal bo krivico s sveta. Na posušeno lipo bo tedaj obesil svoj ščit in lipa bo spet ozelenela. Pri kamniti mizi pod lipo, ki ima sedem vrhov, bodo sklenili mir. Tako bodo prišli spet zlati časi.

*Ko bo Kralj Matjaž kraljeval,
bo kmetič lahko kmetoval.*

7 SLOVENSКИH LJUDSKИH JUNAKOV je druga knjiga zbirke **SPOMINČICE**. Beseda spominčica pomeni nekaj, kar je minilo, a želimo ohraniti v spominu. Knjiga, ki jo imamo pred seboj, govori o modrosti in pogumu slovenskih ljudskih junakov. Njihove zgodbe je naše ljudstvo prenašalo iz roda v rod, iz stoletja v stoletje. Na tej dolgi poti se je marsikaj v teh zgodbah spremenilo, a zrno resnice je ostalo. Vsaka ljudska pripoved je stehtana na nezmotljivi ljudski tehtnici, ki tehta dobro in zlo, zato je še danes enako dragocena, kot je bila pred stoletji. **Dobra kraljica Vida**, ki je živela v Beneški Sloveniji pred 1500 leti, še danes živi v legendi. Prav tako tudi **modri kralj Samo**, ki mu je edinemu v zgodovini uspelo združiti vse Slované v močno državo. **Pogumna deklica Marinca** je živela v času, ko so v naših krajih še živele vile in druga skrivnostna bitja poganke davnine. Temo turških časov so razsvetljevali svetli ljudski liki. Z zvestobo do doma in domovine je **Miklova Zala** ustvarila najlepši lik slovenske žene. **Pogumni lovec Jerman** je za svoje junaštvo dobil veličasten spomenik v slovenskih gorah. **Močni Peter Klepec**, sin revne kajžarice, je uresničil želje našega ljudstva, ki je več kot dvesto let trepetalo pred turškimi napadi. Puntarje, ki so se uprli krutosti graščakov, je vodil **kralj Matjaž**. Še danes ta dobri, pravični vodja spi pod goro Peco, a nekega dne bo vstal in prinesel zlate čase.

15 SLOVENSКИH OTROŠКИH PESMI je prva knjiga zbirke **SPOMINČICE**. Spominčica je prisrčna cvetica, ki s svojo nežno modrino in s cvetom, sestavljenim iz mnogih drobnih cvetov, govori o spominu, ki ni en sam, ampak je sestavljen iz tisoč drobnih spominov. Zbirka **SPOMINČICE** nastaja v želji, da bi otroku

današnjega časa trdo cesto današnjega asfaltiranega in globaliziranega sveta posuli z nekaj mehкими, starimi, dobrimi spominčicami, ki so zrasle v naši domači zemlji.

